

OBNOVA ZGRADE BOGOSLOVNOG SJEMENIŠTA U ĐAKOVU

STJEPAN MAROSLAVAC*

Đakovačka i Srijemska biskupija
Đakovo, Hrvatska

UDK 72.02:262.3 (497.5 Đakovo)

Primljeno: studeni 2006.

Sažetak

Bogoslovno su sjemenište od osnutka do danas pratile prenamjene, pregradnje i obnove. Nakon što je 1914. otvoreno, počeo je Prvi svjetski rat, i Sjemeništu je nametnuta prva prenamjena. Na dugom katu uređena je bolnica za ranjene vojnika. U dijelu visokog prizemlja bila je zatim jedno vrijeme Građanska škola za vanjske đake. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata, i teškog i siromašnog poraća, trebalo je preživjeti. Kad su minula ta teška vremena i kad se povećao broj bogoslova iz drugih biskupija, počelo se razmišljati o proširenju životnog prostora. Godine 1968. adaptiraju se mansarde. Nakon požara 1972., koji je progutao trećinu krovšta i uništio aulu, pristupilo se cjelovitoj obnovi krovšta i gotovo cijele zgrade. U duhu liturgijske reforme Drugoga vatikanskog sabora preuređena je kapela, posebice svetište. Sjemenište je preživjelo tri rata, Prvi i Drugi svjetski i Domovinski rat, koji su ostavili vidljive tragove na zgradi. Idući ususret jubileju, Sjemenište je zadnjih godina obnovljeno izvana i iznutra, od krova do podruma i obogaćeno novim sadržajima.

***Ključne riječi:** Bogoslovno sjemenište u Đakovu, uređenje i prenamjene prostora (ratna bolnica, Građanska škola), požar, unutarinja i vanjska obnova zgrade, Sjemenišna kapelica.*

* Stjepan Maroslavac, Đakovačka i Srijemska biskupija/Diocese of Diacovo and Srijem, Strossmayerov trg 5, 31400 Đakovo, Hrvatska/Croatia.

Uvod

Nakon sjedinjenja Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije godine 1773., prvi biskup sjedinjenih biskupija, Matija Antun Krtica, pomišlja na otvaranje sjemeništa. Za tu je svrhu skupio i stanovita materijalna sredstva. Njegov nasljednik, biskup Antun Mandić, uspio je kod Zemaljske vlade, da se franjevački samostan u Slavonskom Brodu, oduzet od franjevaca za vrijeme jozefinističke reforme, vrati franjevcima. Biskup seli đakovačke franjevce u Slavonski Brod, a u đakovačkom samostanu otvara 1806. Bogoslovno sjemenište i Visoku bogoslovnu školu. Od te godine svećenički kandidati ne moraju ići studirati po svijetu, nego se odgajaju i školuju u Đakovu. Zgrada bivšeg franjevačkog samostana u Đakovu podignuta je sredinom 18. stoljeća. U 19. stoljeću je više puta obnavljana, a početkom 20. stoljeća postala je neupotrebljiva. Biskup Ivan Krapac ruši 1912. dotrajalu zgradu i crkvu i na tom mjestu gradi novo Bogoslovno sjemenište.¹

1. Gradnja nove zgrade Bogoslovnog sjemeništa

Službeno rušenje sjemenišne crkve (građene 1706.) počelo je 9. travnja 1912. Biskup dr. Ivan Krapac simbolički je prvi udario čekićem »o starodrevne zidine sjemeništa«.² Novu zgradu Bogoslovnog sjemeništa projektirao je Dionis Sunko, arhitekt iz Zagreba. Početkom 1913. gradnja je dobro napredovala tako da je na Mladi Uskrs (travanj 1913.), nakon svečane dopodnevne mise, biskup Krapac u pratnji kanonika, sjemenišnih profesora i poglavara, klerika i Đakovčana, blagoslovio temeljni kamen sjemenišne kapele. Gradnja sjemenišne zgrade nastavljena je i uredno privedena kraju. Biskup Krapac, okružen uglednicima, svećenicima, bogoslovima i pukom, zgradu sjemeništa službeno je i svečano otvorio 4. siječnja 1914. u 10,30 sati.³

1.1. Bolnica Crvenog križa u Sjemeništu

Iste godine, 1914., kad je nova zagrada Sjemeništa svečano otvorena, počeo je Prvi svjetski rat. Vojna uprava odredila je drugi kat u Sjemeništu za bolni-

¹ Usp. A. ŠULJAK, A. JARM, *Đakovo biskupski grad*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Kranj, 1979., str. 81.-82.

² A. JARM, Uz 200. obljetnicu Biskupskoga bogoslovnog sjemeništa i KBF-a u Đakovu, u: VDSB 134 (2006.) 1., str. 65.

³ *Isto*, str. 66.

cu ranjenih vojnika, rekonvalescenata i to »na ponudu preuzvišenog biskupa«. U Sjemeništu je smješteno 100 postelja za vojnike i 12 za časnike. Đakovačke gospođe su zadužene da vode brigu oko nabave živeža i držanja čistoće u bolnici, a časne sestre svetog Križa da kuhaju i pomažu liječniku u previjanju rana.⁴

1.2. Građanska škola u Sjemeništu

U visokom prizemlju, u lijevom uzdužnom krilu, iza stanova za profesore, predviđene su dvije predavaonice za bogoslove, pjevaonica i dvije manje prostorije: prva za učenje klavira, druga za učenje harmonija te još dvije: za rekreaciju i pušenje.⁵ U ovome dijelu zgrade svojedobno je bila Građanska škola pa je za potrebe đaka, iza stana ekonoma, uređen izlaz i stepenice u dvorište.⁶ Predavaonice su se kasnije preselile na drugi kat, a u donje, spomenute prostorije smještena je knjižnica. Zanimljivo je da se u nacrtima nigdje ne spominje knjižnica. Dio prostora (sada dnevni boravak) služio je i kao spavaonica za bogoslove, prozvana »Sorbona«, a jedno vrijeme tu je bila i pjevaonica. U zadnjoj prostoriji bila je kraće vrijeme ambulanta, a kasnije i stan profesora u miru dr. Jakova Benkovića. Posljednjih dvadesetak godina taj je prostor zauzela knjižnica, a zadnju prostoriju priručna knjižnica.

2. Novouređeni prostori

Službeni uredi Sjemeništa bili su dugo neadekvatni. Sva službena događanja i administracija odvijala se u stanovima osoba koje su nosile službe u Sjemeništu, a sjednice odgojitelja održavale su se u privatnim stanovima poglavara. Nakon razmišljanja i savjetovanja, odlučeno je da se prostor knjižnice prenamijeni u uredske prostorije. Pogodnost je što se prostorije nalaze u prizemlju, nisu previše udaljene od porte i prikladne su za komunikaciju i s osobama koje nisu članovi Bogoslovnog sjemeništa.

Spomenuti izlazni hodnik na dvorište je zatvoren i preuređen u sobu »samicu« za stanovanje, a izlazne stepenice su uklonjene. Slijede dvije sobe. U većoj je Rektorat, a u manjoj Arhiv. U Rektoratu se održavaju službeni susreti

⁴ Isto, str. 67.-68.

⁵ Isto, str. 68.

⁶ Ovaj podatak dao mi je mons. Ivan Matijević, katedralni ispovjednik, a njemu je pričao dr. Ilija Živković, profesor i sjemenišni ekonom, koji je najprije pohađao spomenutu Građansku školu, a kasnije svoje srednjoškolsko školovanje nastavio u travničkom sjemeništu.

odgojitelja, sjednice poglavara, razgovori sa župnicima koji imaju bogoslove, s roditeljima i bogoslovima. Na zidovima su sačuvani stari secesijski ukrasi, kojima je i ostali sjemenišni prostor bio ukrašen, a rad su umjetnika Ise Kršnjavija. Rektorat je opremljen stilskim hrastovim namještajem iz ostavštine dr. Ivana Rogića, profesora i kanonika. Njegov je portret na zidu u Rektoratu. U manjoj sobi je sjemenišni arhiv, s odgovarajućim policama.

Iza Rektorata je ured ekonoma. Do sada je ekonom poslove administracije vodio u svojem stanu. Od sada se poslovi za svećenike, sestre redovnice i djelatnike obavljaju u Ekonomatu. Ured je opremljen novim namještajem, nabavljenim u Italiji posredstvom poduzeća »Cedar« iz Osijeka. Iza Ekonomata je prostorija dnevnog boravka za svećenike, nekad zvana »Sorbona«. Danas se zove »aula Jozefina«, jer je ovaj dio uređen, blagoslovljen i predan na uporabu o Josipovu, 17. ožujka 2005. godine. Svi sadržaji koji su do sada bili u TV - dvorani, pokraj porte, preseljeni su u dnevni boravak koji ima dva dijela. Prvi za čitanje tiska i gledanje televizije, a drugi za druženje. Namještaj je novoizrađen, kako bi služio namjeni prostorije. Nacrt za uređenje prostora i namještaj načinio je sadašnji rektor Sjemeništa, Josip Bernatović, a izradio ga je sjemenišni stolar Antun Anđelić. Korišteni su ukrasni dijelovi iz kurije na Strossmayerovom trgu 2, gdje je nekad stanovao dr. Zvonimir Marković, profesor i kanonik. Ukrasi su sačuvani prigodom uređenja kurija 1989. Radi se o rezbarijama u orahovini, koje su ručni rad. Radio ih je, po narudžbi kanonika Zvonimira Markovića, Đakovčanin Tobias Mack, koji je radio stolarske poslove i rezbarije u katedrali poslije požara.⁷

U izradi namještaja za dnevni boravak korišteno je i drvo stoljetnog američkog (divljeg) oraha koji je desetljećima rastao u sjemenišnom dvorištu, a srušen je u proljeće 1993. Panel ploče i furnirane šperploče nabavljene su u Opri-savcima, kod poduzeća »Veners«, a izrađene po narudžbi i od američkog oraha. Garnitura naslonjača rađena je također po narudžbi u Bjelovaru, kod poduzeća »Drvodjel«. Kućište velikog stojećeg zidnog sata ručni je rad Branka Petinca iz Osijeka. Križ koji visi iznad čajne kuhinje bio je najprije vlasništvo Josipa Sokola, kanonika, a preuzet je iz ostavštine kanonika Vilima Hirschenhausera.

Na kraju hodnika, kod izlaza u dvorište, uređena je prostrana gostinjska soba s kupaonicom. Namještaj u sobi je iz ostavštine dr. Matije Petlića. Nekada je namještaj stajao u stanu duhovnika gimnazijalaca p. Radogosta Grafenauera, i p.

⁷ Ovaj podatak dao mi je mons. Antun Jarm.

Stjepana Šimete, isusovaca. U tom je stanu svojedobno stanovao i tadašnji rektor dr. Marin Srakić. Na zidu gostinjske sobe stavljen je portret dr. Matije Petlića.⁸

2.1. Uklanjanje vanjskog stubišta

Glavni ulaz u zgradu je na sjevernom pročelju i gleda na trg. Do ulaza je vodilo 18 stepenica, koje su kasnije uklonjene i postavljene u predvorje.⁹ Do ove promjene došlo je vjerojatno zbog skliskosti u zimskim danima kada napada snijeg i stvori se poledica. Ovaj građevinski zahvat obavljen je za vrijeme sjemenišnog ekonoma Petra Markovca, koji je službu ekonoma obnašao od 15. rujna 1937. do 1. kolovoza 1945.¹⁰

2.2. Adaptacija mansardi

U veljači 1963. izrađen je izvedbeni projekt za učionice u mansardnom dijelu sjemeništa. Projektant je bio ing. arh. Mihajlo Biglbauer, u Osijeku. Na zahtjev Bogoslovnog sjemeništa, isprojektirane su 4 učionice na tavanu Sjemeništa. Izvedba projekta bila je uvjetovana postojećom krovnom konstrukcijom i ekonomskom situacijom. U oba ova slučaja učinjeno je prema stvarnim financijskim mogućnostima, uz najekonomičniju izvedbu, s materijalom koji garantira ekvivalentnu toplinsku i zvučnu izolaciju. Ispred I. i II. učionice nalazi se predprostor kao čitaonica i prostor za društvenu razonodu. Za pristup u III. i IV. učionicu organiziran je također predprostor. Ovako organiziran prostor za četiri učionice dovoljan je za podmirenje trenutnih potreba, jer luksuznija izvedba nije bila moguća iz ekonomskih razloga. Zato je i sanitarni čvor II. kata predviđen za potrebe novih učionica. Ugovoreno je da se radovi izvedu pomno i pažljivo, pod nadzorom stručnjaka, napose glede stabilnosti građevine.

Osvjetljenje učionica riješeno je sistemom krovnih prozora, u kvalitetnoj izvedbi, kako bi se spriječilo procurivanje atmosferilija. Prozori su predviđeni kao dvostruki, s vanjskim žičanim staklom, normalno okovani s »ventus« mehanizmom za otvaranje te kvalitetnim limenim opšavom. Stropna konstrukcija bila bi na talpama i ležala bi na postojećoj krovnoj konstrukciji s novoumetnu-

⁸Usp. *Govor rektora J. Bernatovića na otvaranju Ekonomata, Dnevnog boravka i sobe za gosta*, Đakovo, 17. ožujka 2005., u: ADBS, br. 24/2005.

⁹Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 68.

¹⁰Usp. *Dekret imenovanja za ekonomu*, br. 1673/1937. i *Dekret imenovanja župnikom u Otoku*, br. 1041/1945. Iz ostavštine pok. Petra Markovca.

tim nosačima. Podgled stropa izveo bi se od blanjanih dasaka, presvučenih natur-lakom u prirodnoj boji jelovine, po sistemu pero i žlijeb. Podna konstrukcija izvela bi se od platica ukrućenih kosnicama te brodskim podom koji se direktno pribija na platice, što znači da one moraju biti izvedene potpuno horizontalno pomoću vezica na veznu gredu. Obodne stijene bile bi od tankostijene šuplje opeke debljine 7 cm, koje bi se nadozidale na srednje nosive zidove. Tamo gdje nije bilo nosivih zidova, zbog istog modula elastičnosti, pregradne stijene su načinjene od kostura gredica 5/8 na pojedinoj mosnici, odnosno talpi, i čine s istom sastavni dio. Ove stijene obložene su trščanim pločama debljine 2,5 cm, proizvod »Košutnjak«, te predstavljaju ukrućenje. Zidovi su žbukani preko dva sloja trstike, koja se mora dobro uvezati na ispravno pribijene trščane ploče. Sve vezače postojeće krovne konstrukcije, koji su vidljivi u unutrašnjosti, treba obložiti 12 mm debelim jelovim daskama, viksanim u sivoj boji, a ostala unutrašnja rješenja dat će projektant na licu mjesta.

Naročitu pažnju treba obratiti prilikom dodira postojećih dimnjaka i drvene stropne, podne ili krovne konstrukcije. Tu treba izvesti pravilnu izolaciju kako bi se spriječio požar. Vodiči električne instalacije smješteni su u posebno predviđene armature, po tada važećim propisima. Predviđena su ekonomičnija neonska rasvjetna mjesta, a vođenje strujnih krugova neka se izvede iznad stropa kako se ne bi nagrdio strop učionica. Kod ličilačkih radova boje će izabrati projektant. Svi ostali detalji trebaju se izvesti prema važećim propisima i standardima.¹¹ To je kratki opis projekta mansarde.

Arhitekt Mihajlo Biglbauer dao je i račun za izvedbu svoga glavnog projekta adaptacije postojećeg tavana u učionice, koji je iznosio 40.500 (četrdeset tisuća i petstotina dinara). Od gornje sume projektant je poklonio Bogoslovnom sjemeništu iznos od 30.000 dinara.¹² Glavni građevinski projekt za uređenje mansardi, koji je izradio ing. Mihajlo Biglbauer, odobrio je Projektburo, poduzeće za građevinsko projektiranje u Slavonskom Brodu. Za tehničku kontrolu projekta naplaćeno je 30.000 dinara.¹³ Uprava Bogoslovnog sjemeništa obratila se Skupštini općine Đakovo, Odjelu za privredu, da izda građevnu dozvolu za izvedbu učionica u mansardnom dijelu Sjemeništa.¹⁴

¹¹ Glavni građevinski projekt sačinio je ing. arch. Mihajlo Biglbauer, Osijek, veljača 1963., u: ADBS, fascikl Mansarde.

¹² *Isto.*

¹³ Usp. *Račun Projektburoa*, Slavonski Brod, 25. 2. 1964., u: ADBS, fascikl Mansarde.

¹⁴ Usp. *Dopis, rektora, dr.-a Emila Majera Skupštini općine Đakovo*, 21. 5. 1964., u: ADBS, fascikl Mansarde.

2.3. Stav Biskupskog ordinarijata

U predmetu navedene izgradnje pomoćnih mansardnih prostorija, Biskupski ordinarijat izdao je svoje rješenje, u kojem se naglašava da je ovaj predmet uzet u razmatranje na sjednici Dijecezanskog administrativnog vijeća, održanoj 6. srpnja 1965., pod predsjedanjem preuzv. Ordinarija, prije njegova odlaska na sv. krizme, i da je donesen zaključak kojim se namjeravana izgradnja pomoćnih mansardnih prostorija ne odobrava. Ne smatra se ni korisnim ni potrebnim upuštati se u velike troškove izgradnje, iako bi bile potrebne još neke prostorije. Skicom koja je priložena, predviđene su samo 4, i to vrlo male, prostorije od kojih ne bi bilo puno koristi.

Poznato je da se već ranijih godina moralo odustati od spremanja piljevine na tavanu, na mjestu gdje su predviđene te prostorije, zato što su zidovi počeli pucati. Nosivost tih zidova je slaba pa ne bi podnijeli dodatno opterećenje. Nije priložen niti točan nacrt, niti je naznačeno za koje bi svrhe te prostorije služile. Nadalje, nije naznačen nikakav pa ni približan troškovnik, a radi se o većim – milijunskim – izdacima. Broj klerika opada, a vrlo je vjerojatno da će u skoroj budućnosti klerici Sarajevske nadbiskupije preći u svoje sjemenište. Dijecezansko administrativno vijeće preporuča upravi Bogoslovnog sjemeništa da novac kojim raspolaže radije upotrijebi za druge, hitnije i korisnije svrhe, a tih je potreba puno:

- temeljito preuređenje centralnog grijanja na moderniji, suvremeniji i jeftiniji način;
- uređenje vodovodnih instalacija, uređenje kupaonica za gg. profesore i za klerike;
- uređenje ili nabavka novih rezervoara jer su sadašnji dotrajali;
- definitivno treba urediti i modernizirati uređaje »vešarne« za pranje rublja;
- neobično je važno pristupiti nabavci novog inventara. Postojeći drveni materijal može se dobro iskoristiti za nabavku novog pokućstva: ormara, pulteva itd.

Neka se Biskupskom ordinarijatu dostavi prijedlog što se kani raditi i neka se označe sredstva kojima u tu svrhu raspolaže, kao i izvor odakle ih se dobilo.¹⁵ Mansarde su ipak izgrađene 1968. godine.

¹⁵Usp. *Dopis Biskupskog ordinarijata*, Đakovo, 7. 7. 1965., u: AĐBS, fascikl Mansarde.

2.4. Nova kuhinja

Kod izgradnje Bogoslovnog sjemeništa južnoj strani zgrade dozidan je poseban dio. U suterenu ispod blagovaonice, opisuje arhitekt Sunko, nalazi se kuhinja s dva štednjaka. U kuhinji je i pekarnica s krušnom peći i prostorijom za priređivanje kruha koji se mijesi strojem na električni pogon. S kuhinjom je povezana i pretkuhinja, a suprotno od pretkuhinje su ormari za različito posuđe te dvostruko dizalo za jelo, koje je i danas u funkciji.¹⁶ U srpnju 1968. počela se rušiti stara kuhinja. Preuređivao se prostor za novo, modernije kuhinjsko postrojenje koje je Sjemenište dobilo od Njemačkog Caritasa. Dok se postavljala nova kuhinja, sestre su kuhale u maloj kuhinji i u kotlovima koji su bili na dvorištu. Uz puno napora sve se uspjelo postići. Do listopada nije bilo tako teško, ali početkom škole i dolaskom bogoslova bilo je vrlo naporno, jer je u takvim izvanrednim uvjetima trebalo kuhati za 380 osoba. Za Božić je pušten u pogon dio kuhinje. Za nekoliko mjeseci sve je uređeno pa su i sestre odahnule.¹⁷

Istodobno je u donjoj apsidi uređena i hladnjača, a u pretkuhinji su ostali štednjaci na drva. Kasnije su štednjaci na drva zamijenjeni plinskim, koji su dobivali plin iz spremnika na dvorištu. Tako je bilo dok se kuhinja nije priključila na gradski plin. Spremnik za plin nalazio se u ozidanom prostoru između Sjemeništa i Svećeničkog doma. Kad je priključen gradski plin, spremnik je uklonjen, a ogradeni prostor je preuređen u ostavu za motorne kosilice i drugi alat.

2.5. Praonica rublja

U suterenu, u zapadnom dijelu zgrade, nalazi se praonica rublja, prostor za sušenje rublja, naprava za sušenje rublja, povezana s centralnim grijanjem, dvije glačeonice i spremište za izglučano rublje.¹⁸ U listopadu 1968. dobilo je Sjemenište od Njemačkog Caritasa vrlo moderno postrojenje za praonicu rublja.¹⁹ Radovi u predviđenim prostorijama sporo su napredovali. Centrifuge u novoj praonici počele su raditi 11. ožujka 1970. Od 8. do 12. lipnja u Sjemeništu je boravio inženjer iz Münchena koji je pustio u pogon strojeve za pranje rublja. Praonica i glačeonica počele su raditi 15. lipnja 1970. Sve upute za rad postrojenja dobila je poglavarica, s. Snježna Radić, koja će uvesti u posao novu

¹⁶ Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 68.

¹⁷ Usp. *Kronika zajednice sestara u Sjemeništu - Đakovo*, II., 1967.-1993., str. 4.

¹⁸ A. JARM, *Nav. dj.*, str. 68.

¹⁹ Usp. *Kronika zajednice sestara u Sjemeništu - Đakovo*, II., 1967.-1993., str. 6.

sestru kojoj bude povjeren taj posao.²⁰ Postrojenje za kuhinju i praonicu rublja navodno je bilo namijenjeno Izraelu, ali zbog rata na tom području postrojenje je došlo u Đakovo. Iza spomenutih prostora nastavljaju se odijeljene suterenske prostorije za povrće i voće. Za čuvanje voća nabavljena je i odgovarajuća hladnjača.

3. Požar u Sjemeništu

Petak je, 23. lipnja 1972. U Sjemeništu vlada ispitna atmosfera. Redovito su tekli semestralni ispiti. Profesori i studenti su bili na svojim mjestima. Mi, maturanti, polagali smo maturu iz književnosti. Majstori Osječkog vodovoda, izvoditelji rekonstrukcije centralnog grijanja, radili su svoj posao. Odjednom se prolomio glas: Vatra! Požar! Gorimo! Vatra na tavanu! U mansardnom dijelu (od dvorišne strane) prigodom varenja, odnosno rezanja željeznih cijevi starog centralnog grijanja, buknuo je požar i uništio spomenute mansarde, aulu i trećinu krovišta.²¹ Kao što je požar 23. lipnja 1933. zaprijetio Strossmayerovoj katedrali, tako je istoga dana u tjednu (petak) i istoga mjeseca 1972. zaprijetio Bogoslovnom sjemeništu. Neobične li slučajnosti!²²

Odmah nakon požara pristupilo se obnovi. Glavni projekt rekonstrukcije izgorjelog krova i mansardi izradio je »Zagrebprojekt« arhitektonsko – inženjerski projektirni biro u Krapini. U tehničkom opisu se navodi da je današnji objekt Sjemeništa građen 1913. po tadašnjim propisima, a da se mansardni dio krova rekonstruirao i izveo 1968. Objekt je građen kao mješovita konstrukcija zidova i drvenih stropova (misli se na mansarde, o. a.), s neznatnim utjecajem armiranog betona, ali bez serklaža. Potrebno je rekonstruirati objekt i dovesti ga u stanje prije požara, a izgorjele stropove zamijeniti armiranobetonskim, radi udovoljavanja danas važećim propisima.

Radi očuvanja integriteta, objekt - u funkcionalnom smislu - neće doživjeti nikakve promjene. Prostori koji su prije služili za učenje i rekreaciju ne povećavaju se, već se izgrađuju u istoj površini. Postojeća krovna konstrukcija bitan je element koji diktira raspored prostorija, a njeni stupovi vidljivi su u samim prostorima. Prilazna stepeništa ostaju i dalje glavna vertikalna komu-

²⁰Usp. *Isto*, str. 7.

²¹Usp. *Kronika*, u: VĐSB 99 (1972.) 7-8, str. 124.-125.

²²Usp. G. VARGA, *S visine posla oganj u nutrinu moju (Jer 1, 13)*, u: VĐSB 99 (1972.) 7-8, str. 123.

nikacija. Podovi i dalje ostaju parketni, ali na armiranobetonskoj konstrukciji. Stropovi su drveni, žbukani, pregradni zidovi zidani, žbukani. Instalacije se priključuju u objektu. Od elektrike je važno spomenuti vatro - dojavu kao i izvedbu vatroobrane pomoću vode u čitavom objektu. Grijanje može biti lokalno, a i priključeno je na instalaciju grijanja objekta.

Krovna konstrukcija predviđena je na isto polaganje biber crijepa, gusto pokrivanje. Sistem krovne konstrukcije ostaje isti, s tim da se umjesto u veznu gredu, koja se napušta, stupovi sidre u armiranobetonsku stropnu gredu s papučom. Stropna konstrukcija je sitno rebrasta, armiranobetonska na izgorjelom dijelu. Serklaži, koliko je god moguće, kao i vijenac, izvode se kao horizontalne ukrute građevine.²³

Poglavarstvo Bogoslovnog sjemeništa uputilo je Skupštini općine u Đakovu molbu za izdavanje građevinske dozvole za obnovu zgrade Sjemeništa.²⁴ Sekretarijat za upravno-pravne poslove i upravni nadzor općine Đakovo izdao je rješenje kojim se odobrava rekonstrukcija mansardi i krova Sjemeništa. Investitor i izvođač radova moraju se pridržavati građevinsko-tehničkih propisa i glavnog projekta. Investitor je dužan radove povjeriti ovlaštenim izvođačima, a početak prijaviti građevinskoj inspekciji općine Đakovo najmanje osam dana prije izvođenja radova. Po završetku radova, prije useljenja, investitor je dužan kod ovog organa zatražiti odobrenje za uporabu objekta.

U svezi plaćanja doprinosa za izgradnju skloništa, u visini od 1% od troškova obnove, koji bi iznosio 11.697 novih dinara, naknadno će odlučiti Skupština općine na svojoj narednoj sjednici.²⁵ Bogoslovno sjemenište uputilo je Skupštini općine Đakovo molbu u kojoj se moli oslobađanje od plaćanja 1% u općinski fond.²⁶

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku izdao je dozvolu za rekonstrukciju požarom uništenog krova na zgradi Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu prema priloženom projektu. Investitor je dužan o početku, tijeku,

²³ Usp. »Zagrebprojekt« arhitektonsko – inženjerski projektirni biro, Krapina, srpanj 1972. br. 4847/72., u: ADBS, fascikl Mansarde.

²⁴ Usp. *Molba Kazimira Kelića, rektora, za izdavanje građevinske dozvole*, Đakovo, 19. 7. 1972., br. 234/1972., u: ADBS, fascikl Mansarde.

²⁵ Usp. *Rješenje Sekretarijata za upravno-pravne poslove i upravni nadzor općine Đakovo*, 31. 7. 1972., br. UP-I-04/1-2313/1-1972., u: ADBS, fascikl Mansarde.

²⁶ Usp. *Molba općinskom fondu za oprost od plaćanja*, Đakovo, 28. srpnja 1972., br. 235/1972., u: ADBS, fascikl Mansarde.

i završetku radova izvještavati ovaj Regionalni zavod, a na tehnički prijem izvršenih radova dužan je pozvati predstavnika ovog regionalnog zavoda. Zgrada Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu nalazi se unutar registrirane, urbanistički zaštićene cjeline grada Đakova, koja je rješenjem ovog regionalnog zavoda, br. UP-I^o – 03-21/1-70, od 19. 12. 1969., upisana u registar spomenika kulture pod rednim brojem 141.

Odobrenim radovima izvršit će se kvalitetna sanacija izgorjelog krova, na način prvobitne izvedbe i provedba niza preventivnih mjera za zaštitu objekta od požara.²⁷ Sekretarijatu za upravno-pravne poslove i upravni nadzor, Referatu za kom. građevinske i stambene poslove SO Đakovo, ispunjen je formular Zahtjev za izdavanje odobrenja za gradnju. Zavod za komunalne djelatnosti i urbanizam općine Đakovo izdao je Urbanističku suglasnost za obnovu zgrade Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu, uz urbanističke uvjete. Obnova zgrade ima se izvesti prema priloženom projektu, uz suglasnost Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prema primjedbama Zavoda za varstvo pri delu Maribor – ispostava Osijek.²⁸

Odmah su započeli radovi na obnovi. Najprije je skinuta nagorjela krovna konstrukcija s dvije trećine zgrade. Skinuti su i svi stropovi u gornjem katu, kao i ostaci mansarde. Uslijedili su radovi na novom stropu koji će biti sposoban nositi nove mansardne prostorije. Da zlo bude veće, srpanjske oluje i jake i obilate kiše toga ljeta katastrofu su učinile još većom. Voda je na nekim mjestima prodrla do podruma pa će se morati obnavljati i ono što nije požarom bilo direktno zahvaćeno.²⁹

Rektorat Bogoslovnog sjemeništa obratio se Skupštini općine Đakovo s molbom da, u smislu propisa čl. 12. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, odobri sabiranje prinosa za obnovu Sjemeništa i po kućama naših vjernika koji to očekuju i žele nam pomoći. Pomoć nam je hitno potrebna pa bismo zato molili i hitno rješenje.³⁰ Nakon što je tražena dozvola izdana, organizirana je i kolekta po Đakovu i u Đakovačkoj Satnici, koju su obavljali bogoslovi. Svaki

²⁷Usp. *Rješenje Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku*, Osijek, 21. 7. 1972., u: ADBS, fascikl Mansarde.

²⁸Usp. *Rješenje Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku*, Osijek, 21. 7. 1972., u: ADBS, fascikl Mansarde.

²⁹Usp. *Kronika*, u: VDSB 99 (1972.), 7-8, str. 124.-125.

³⁰Usp. *Dozvola za javno skupljanje priloga za popravak sjemeništa*, 26. 7. 1972., u: ADBS.

je dobio kopiju dozvole i blok uplatnice i određene ulice koje je imao običi. U svakoj kući ostavljena je potvrda o primljenom daru. Po obavljenom zadatku, prikupljenu svotu s kopijama uplatnica predali bi ekonomu Sjemeništa. Za večerom prepričavali bi dogodovštine. Svi smo se složili da je najteže bilo ući u prvu kuću, a kasnije je išlo lakše.

Nova akademska godina 1972./1973. započela je s mjesec dana zakašnjenja. Iako su radovi još trajali, bogoslovi su se u Sjemenište vratili početkom studenoga. Nekoliko dana prije odlaska na božićne praznike glavnina radova je bila gotova, a proradilo je i novo centralno grijanje koje je za vrijeme praznika isušilo vlažne zidove. Zgrada Sjemeništa, koju je zahvatio veliki požar i uništio dobru trećinu krovišta i gornje prostorije, nakon požara je potpuno obnovljena i uživala je glas najljepšeg sjemeništa u tadašnjoj Jugoslaviji.³¹

4. Obnova centralnog grijanja

U prvom projektu sjemenišne zgrade, na istočnoj strani, u suterenu, nalaze se prostorije za centralno grijanje. U kotlovnici su dva kotla s četiri ložišta. Pod kotlovnice je 150 cm niži od poda podruma, a ovaj je postavljen 50 cm ispod pločnika. Prostor za ugljen nalazi se tik uz kotlovnicu i u visini je podruma. Da bi se ugljen prigodom loženja što lakše mogao ubacivati u peć, na željeznoj tračnici obješena je pomična posuda koja vodi do otvora. Prostorije se griju parom niskoga tlaka. Grijanje je uređeno tako da se pojedine skupine prostorija mogu grijati neovisno o drugima, što je postignuto postavljanjem triju glavnih odvojaka: jednoga za grijanje školskih prostorija i stanova profesora, drugoga za grijanje hodnika i nusprostorija, i trećeg za grijanje kupaonica i pripremu tople vode.³²

Poslije Drugoga svjetskog rata, u onim teškim poratnim godinama, centralno grijanje više nije radilo, nego što jest. Nakon šezdesetak godina i ono je dotrajalo pa je odlučeno da se postavi novi sistem grijanja na naftu, odnosno loživo ulje. Kotlovnica je ostala na istom mjestu, samo s novim pećima, a pokraj Sjemeništa ukopana su dva velika spremnika za loživo ulje. Prostorije za spremanje ugljena više nisu bile potrebne, pa su preuređene za druge namjene. Radove na rekonstrukciji kotlovnice i postavljanju podzemnih spremnika odo-

³¹ Usp. A. ŠULJAK, A. JARM, *Nav. dj.*, str. 82.

³² Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 68.

brio je Sekretarijat za upravno-pravne poslove i upravni nadzor općine Đakovo, i izdao dozvolu pod br. UpI-04/2-2090/1-1972. U skladu s izdanom dozvolom, poglavarstvo Sjemeništa obavještava nadležni sekretarijat o početku i izvode-nju radova.³³

Kako se obnavljalo Sjemenište nakon požara, tako se uporedo radilo i na uvođenju novog centralnog grijanja koje je, kako već spomenuh, proradi-lo pred Božić 1972. Po najnovijem projektu izgrađena je nova kotlovnica s postrojenjem za centralno grijanje na plin u vrtu Biskupskog dvora, odakle se grije Biskupski dvor, sakristija katedrale, Sjemenište, Svećenički dom i kurije. Stara kotlovnica na loživo ulje stoji i danas na svom mjestu, u pričuvi, u slučaju nestanka plina.

4.1. Vodovod

Za potrebe centralnog grijanja, a i za potrebe cijele kuće, uređene su vo-dovodne instalacije. Na tavanu je postavljen spremnik koji sadrži 4 kubična metra vode. Voda za potrebe Sjemeništa crpi se iz posebnog, u tu svrhu bušenog bunara, koji se nalazi u nutarnjem dvorištu, takozvanom »kvadratu«. Dvostruka sisaljka za vodu potiskuje ju u spremnik, odakle onda slobodnim padom teče u sobe bogoslova, profesorske stanove i do svih mjesta do koji dopire vodovodna mreža.³⁴ Đakovo ne obiluje vodom pa se za opskrbu Sjemeništa morao bušiti novi bunar. Priključenjem na gradski vodovod riješeno je pitanje opskrbe Sje-meništa s vodom.

4. 2. Nove kupaonice

U prednjem, to jest sjevernom dijelu zgrade, u suterenu, smještene su ku-paonice za klerike, i to 5 kupki (kabina) s dovodom tople i hladne vode.³⁵ S vre-menom su stare kupaonice dotrajale i nakon požara 1972. preuređene. Uređene su dvije prostorije s kabinama i tuševima i, dakako, s dovodom tople i hladne vode. U produžetku je uređena bolesnička soba, koja nije nikada bila u funkciji. Danas je u tim prostorima Infoklub, prostorija s računalima, koju koriste bogo-slovi. S vremenom su najprije preuređene kupaonice s toaletima za profesore, i

³³Usp. *Obavijest o izvođenju radova na rekonstrukciji kotlovnice*, Đakovo, 28. srpnja 1972., br. 236/1972., u: ADBS, fascikl Mansarde.

³⁴Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 69.

³⁵Usp. *Isto*, str. 69.

to u prizemlju, prvom i drugom katu uz južno i sjeverno krilo zgrade, u nutarnjem »kvadratnom dijelu«. Iste profesorske kupaonice kasnije su pregrađene za potrebe bogoslova. Završni ličilački radovi privedeni su kraju 18. studenoga 1993.³⁶ Za vrijeme ljetnih praznika 2003. u svaku bogoslovnu sobu (u 45 soba) uvedena je topla i hladna voda i uređena kupaonica s toaletom.

5. Prostorije za redovnice

U zapadnom, uzdužnom, krilu prizemlja smještene su prostorije za redovnice. Tu je blagovaonica, prostorija za dnevni boravak, kućna kapelica, veća spavaonica za 10 redovnica, soba za glavaricu te sanitarne prostorije. Njihove su prostorije odijeljene od svih drugih, a imaju i zasebno stubište do prizemlja i zasebni izlaz na zapadnom dijelu zgrade.³⁷ I ovi prostori su 1988. preuređeni. Pregradni zid između kapele sestara i nadstojničine sobe, odnosno nekadašnje šivaonice, srušen je. Na jednu polovicu spomenute prostorije proširena je kapela, a drugi dio je uređen za sobu poglavarice (nadstojnice). U produžetku, od nekadašnje dvije prostorije (spavaonice), uređen je hodnik iz kojeg se ulazi u šest soba, s kupaonicom na kraju hodnika.³⁸

6. Blagovaonica

Na južnoj strani zgradi je dozidan posebni dio. U prizemlju se nalazi velika blagovaonica za 70 klerika. Klerička blagovaonica duga je 13 m, široka 8,5 m s apsidom promjera 6 m. Uz veliku blagovaonicu, s desne strane, je dizalo za dopremu hrane i posuđa iz kuhinje koja je u suterenu. Uz prostoriju s dizalom je profesorska blagovaonica.³⁹ U velikoj blagovaonici stavljen je novi pod, nabavljene su nove stolice i nove zavjese za prozore. Profesorska blagovaonica je dvaput proširivana. Najprije je, iza požara, proširena za sobu sestre poglavarice; 2005. godine dio stubišta u prostoru za redovnice uzet je za profesorsku blagovaonicu, zasebni izlaz na zapadnom dijelu zgrade je zazidan. Nasuprot profesorske blagovaonice, s lijeve strane velike blagovaonice, nekadašnja šivaonica uređena je u malu blagovaonicu za izvanredne goste.

³⁶Usp. *Duktorski dnevnik*, 1993.

³⁷Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 69.

³⁸Usp. *Nacrt, idejno rješenje*, u: ADBS.

³⁹Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 68.

7. Sjemenišna kapela

Podemo li u gornju etažu širokim stubištem koje vodi iz prizemlja, ispred velike blagovaonice, doći ćemo na široku površinu s koje se ulazi u sjemenišnu kapelu. Iznad srednjeg ulaza stoji natpis »Magister adest et vocat te«. Dimenzije kapele su iste kao i velike blagovaonice. Strop kapele rađen je od hrastovine u spoju s krovnom konstrukcijom. Jednako i pjevalište na koje vode drvene stepenice. Drvo je bogato rezbareno i ukrašeno narodnom ornamentikom. Stijene kapele obložene su u donjem dijelu, do visine prozora, umjetnim kamenom.

Namještaj u kapeli izrađen je od hrastovine. Klupe su rezbarene. Reljefni likovi četiriju evanđelista na propovjedaonici su polikromirani. Oltar je u donjem dijelu izveden od fino brušenog i laštenog crvenkastog talijanskog (parmskog, o. a.) mramora, a gornji dio od hrastovine, bogato pozlaćen. Figuralni dijelovi su bojani. Od ulaza u kapelu, s lijeve strane je sakristija.⁴⁰ Poslije Drugoga vatikanskog sabora, i u duhu liturgijske obnove, u sjemenišnoj kapeli ispred starog oltara, a na stepenicama, bio je postavljen privremeni drveni oltar prema puku.

Poslije požara i obnove Sjemeništa na red je došla temeljita obnova kapele, koja je bila povjerena prof. Lojziki Ulman, kiparici iz Vinkovaca. Ona je razradila nacрте za liturgijsko preuređenje kapele u Sjemeništu, posebice svetišta.⁴¹ Stepenice i kameni radovi povjereni su Francu Ježu iz Beograda. Za izradu tapetarskih radova preporučен je tapetar iz Sr. Mitrovice Slavko Konstantinović. Za izradu tabernakula i za adaptaciju svijećnjaka na zid preporučен je Franjo Pfefer iz Zagreba. Ako bude trebalo oslikavati grupu apostola u svetištu, ima se i za to majstor.⁴²

Nakon posjete Lojziki Ulman, Franc Jež javlja da su se u svemu sporazumjeli u svezi kamenorezačkih radova, koji će početi 1. rujna 1975. i da će do 10. rujna sve biti završeno.⁴³ Sjemenišna kapela je obnovljena. Uz stijenu apside postavljen je sedes. Mramorni donji dio oltara pomaknut je prema naprijed. S desne strane, gledano prema oltaru, gdje je bio kip Srca Isusova, postavljen je mramorni euharistikon s novim tabernakulom. S lijeve strane, gdje je bila pro-

⁴⁰Usp. *Isto*, str. 69.-70.

⁴¹Usp. *Nacrti Lojzike Ulman o liturgijskom preuređenju sjemenišne kapele u Đakovu god. 1975.*, u: AĐBS.

⁴²Usp. *Dopis Lojzike Ulman rektoru*, Vinkovci, 16. 5. 1975., u: AĐBS.

⁴³Usp. *Dopis Jež Franca Rektoratu Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu*, Beograd, 4. 8. 1975., u: AĐBS.

povjedaonica, mjesto je za ambon. Reljefni elementi s oltara i propovjedaonice postavljeni su na zid aule. Stari tabernakul našao je svoje mjesto u župnoj crkvi na oltaru sv. Klare u Starim Mikanovcima. Peterokraki stojeći svijećnjaci su preuređeni i postavljeni na zid apside, a slike dvanaest apostola na zidu su zakrečene. Kip Srca Isusova postavljen je u prostor prije kapelice, kod sjemenišnog zvona, gdje je nekad bio kip sv. Karla Boromejskog. U lađi kapele stanjen je podij ispod klupa.

Kapela je ozvučena, a pred Božić 2005. stigle su nove digitalne tromanalne orgulje s pedalom i 50 registara, marke Viscount. Uslijedila je i rekonstrukcija pjevališta, kora. Stavljene su nove, čvršće pod, koji je prema zidu podignut na dvije šire stepenice, na kojima je 5 manjih, pomičnih klupa, izrađenih u stilu starih klupa u kapeli. Preuređen je i prozor na koru. Uređenje kora završeno je sredinom veljače 2006.

8. Aula

U prednjem, sjevernom dijelu zgrade nalazi se velika aula koja visinom seže kroz dva kata, strop je izveden u obliku punog luka. Aula je 7 m široka, 6,5 m visoka, a 19 m duga. S donje strane, u visini 1,80 m, stijene su obložene hrastovom oplatom (lamperijom). Ostali dijelovi stijena i stropa oplemenjeni su ukrasnom sadrom te bojani i ukrašeni hrvatskom narodnom ornamentikom. Sve unutrašnje dekoracije zgrade izvedene su u hrvatskom narodnom slogu.⁴⁴ Ispred aule je prostran prostor. Na zidu uz zapadno stepenište nalazi se slika na keramičkim pločicama, uokvirena željeznim okvirom, a prikazuje zagrebačku prvostolnu crkvu s još nesrušenim zidom i središnjom kulom. U desnom donjem kutu slike su inicijali WBZ. Slika je dar zagrebačkog nadbiskupa prigodom otvaranja nove zgrade sjemeništa.⁴⁵

Uz sliku je, u kutu, na odgovarajućem stalku, kip sv. Tome Akvinskoga, a na suprotnoj strani kip sv. Alojzija. Kipovi su nekad bili u auli ispred pozornice. Između dvojih ulaznih vrata, ispred aule, u lijepo uređenoj niši stoji poprsje biskupa Krapca, izvedeno od bronce, a modelirala ga je gospođica poznatija pod pseudonimom Mila Wood, a puno joj je ime Ludmila Woodsedalek, učenica zagrebačke umjetničke škole.⁴⁶

⁴⁴ Usp. A. JARM, *Nav. dj.*, str. 69.

⁴⁵ Za ovaj podatak saznao sam od mons. Ivana Matijevića, katedralnog ispovjednika.

⁴⁶ Usp. A. JARM, *Ispravak i dopuna*, u: VDSB 134 (2006.) 2., str. 187.

U požaru je stradala i velika aula. Kad su izgorjele grede na mansardama, pod težinom vode kojom se gasilo i ispucalog crijepa, srušio se polukružni strop koji je oštetiio lustere, lamperiju i pod aule. Nakon požara obnovljena je i aula. Stavljene su nove podove, a pod na pozornici podignut je na dvije stepenice. Postavljena je nova lamperija, obnovljeni su lusteri, stropni i zidni. Pozlaćeni su ukrasni kapiteli na pilastrima. Pozlatu je uradio kipar i rezbar Petar Jarm iz Strizivojne. Zidovi su tonski obojeni. Postavljen je polukružni strop. Obično staklo na prozorima aule zamijenjeno je ukrasnim raznobojnim staklima. Tako su uređeni i prozori aule na katu prema hodniku, svi prozori od ulice i prozori na porti i posjetnoj sobi. Prozori na glavnom pročelju Sjemeništa čine jednu cjelinu i daju specifičnost cijelom pročelju.

9. Stanovi za profesore i prostorije za klerike

Uz jedno i drugo stepenište, slijeva i zdesna, smješteni su stanovi za profesore. Svaki se sastojao od dviju soba, radne i spavaće. Svi su stanovi opremljeni jednakim jednostavnim namještajem.⁴⁷ Tek u ljetu 1990. u profesorskim stanovima uređene su kupaonice s toaletima.

Na prvom katu nalaze se prostorije za klerike, i to 35 »samica« jednake površine: 2,60 m širine, 5,85 m dužine i 3,80 m visine. Svaka soba ima krevet, noćni ormarić, ormar, stojeću tergu (pult), pisaći stol, stolac i klecalo. U svakoj sobi je bijeli keramički umivaonik s priključkom na hladnu vodu i odvod, centralno grijanje i električnu rasvjetu, veliki prozor s nadsvjetlom, koji se može zasebno otvarati (»na klanje«, o. a.). Podovi u ovim sobama su od azbesta. Na ovom katu je i trosobni stan za rektora.⁴⁸ Od jedne rektorove sobe i dijela aule uređen je još jedan dvosobni profesorski stan. Nedavno, u sve kleričke sobe uveden je sanitarni čvor s tuš kabinama.

10. Prostorije liceja

Cijeli drugi kat uređen je za Biskupijski licej, to jest za učenike 7. i 8. razreda gimnazije. Na dnu ovih hodnika, gledano od stepeništa, dvije su velike spavaonice s 15 kreveta. Pred spavaonicama je prostor za ormare i spremanje odjeće te oveća umivaonica, s umivaonicama od bijele fajanse i priključkom na

⁴⁷Usp. A. JARM, Uz 200. obljetnicu Biskupskoga bogoslovnog sjemeništa i KBF-a u Đakovu, str. 68.

⁴⁸Usp. *Isto*, str. 69.

hladnu vodu i odvod. Umivaonici su obloženi bijelim ocakljenim pločicama, a pod crvenim keramitnim pločama. U prednjem dijelu ovog kata nalaze se dvije velike predavaonice, dvije prostorije su muzeji, zatim čitaonica, stan za jednog profesora, fizikalna predavaonica i kabinet. Jedna veća prostorija služi kao bolnica (u posebnom ormaru stoji pribor za prvu pomoć i lijekovi). Tu su i pomoćne prostorije, a sanitarni prostori oblikovani su kao i na drugim katovima kuće.⁴⁹

Na drugom katu, u južnom dijelu, boravili su mlađi bogoslovi, a zapadni dio bio je za licejce, gimnazijalce. Licej, 3. i 4. razred gimnazije (nekad 7. i 8.), otvoren je 1948. Te godine došli su prvi licejci iz Zagreba, sa Šalate, i nastavili gimnaziju u Đakovu. Početkom Domovinskoga rata 1991. zbog ratnih opasnosti gimnazijalci – svećenički kandidati naše biskupije vratili su se na Šalatu, nastavili gimnaziju i više se nisu vraćali u Đakovo, s time je prestao licej i biskupijska gimnazija s radom. Na drugom katu, uz aulu, s jedne i druge strane uređena su još dva dvosobna profesorska stana, a velike sobe, spavaonice i školski prostori preuređeni su u sobe »samice« za bogoslove.

11. Novo uređenje suterena

U srpnju 1993. otpočeli su radovi u suterenu, u sjevernom dijelu zgrade, ispod pročelja. U tom dijelu pod je bio viši za 4 stepenice od ostalog dijela. Prije drugih obnoviteljskih radova trebalo je iznivelirati pod. Skinuti su podovi i počelo je iskopavanje viška zemlje. Pri raskopavanju, 23. srpnja otkopane su grobnice s kostima pokojnika. Pregledao ih je dr. Andrija Šuljak, profesor crkvene povijesti, patologije i starokršćanske arheologije. Zaključeno je da su grobovi ostaci iz vremena kad je na mjestu sjemenišne zgrade bio franjevački samostan i crkva, a tu se nalazilo i groblje.⁵⁰

U spomenutom suterenskom dijelu uređena je kantina - družionica za bogoslove, prostorije za bilijar, stolni tenis, stolni nogomet i teretana. Istoga ljeta pristupilo se uređenju dvorišta, vrta i igrališta. Staze su popločene šesterokutnim pločicama, uređena je terasa ispred kantine i roštilj. Radovi su isplaćeni darom biskupa Ćirila Kosa. Igralište je asfaltirano, a u ljeto 2005. stavljena je zaštitna žičana ograda od sjemenišne i ulične strane igrališta.

⁴⁹Usp. *Isto*.

⁵⁰Usp. *Duktorski dnevnik*, 1993.

12. U susret jubileju

Zgrada sjemeništa je u svojoj devedesetgodišnjoj povijesti preživjela tri rata, Prvi i Drugi svjetski rat, Domovinski rat i požar. Posebice su Drugi svjetski i Domovinski rat ostavili na njoj svoje ožiljke. Kako se bližio dvjestogodišnji jubilej osnutka Sjemeništa, pristupilo se potrebitoj obnovi. Organizaciju, brigu i teret obnove Sjemeništa prihvatili su poglavari: rektor mons. mr. Josip Bernatović, ekonom vlč. Nedjeljko Čutura, vicerektor mr. Ivan Čurić, duhovnik mr. Bože Radoš i prefekt m^o Ivan Andrić.

12.1. Obnova krovišta

Krov Sjemeništa pokriven je biber crijepom na način dvostrukog pokriva. Nad krovom kapele uzdiže se drveni tornjić, pokriven bakrenim limom. Vrlo lijepi, bogato kovani barokni križ na tornjiću iz 17. je stoljeća. Novopozlaćen je te opremljen novom, od bakrenog lima izvedenom jabukom.⁵¹ Obnova je započela na krovištu kapele. Barokni bakreni tornjić, koji je zbog oštećenja bio obojen srebrnastom bojom, obnovljen je, skinuta je boja s bakrenog lima. Oštećeni dijelovi zamijenjeni su novima, skinuta je naknadna boja i tornjić je doveden u izvorno stanje te je zasjao u svoj svojoj ljepoti. Preko cijelog krovišta zgrade, uzduž i poprijeko, postavljeni su novi gromobrani.

12.2. Uređenje »kvadrata«

Radovi u kvadratu započeli su zemljanim radovima. Pod je spušten na razinu poda u suterenu, a preuređeni su i vodovi kanalizacije. Vanjski zidovi zgrade u »kvadratnom« dijelu su ponovo ožbukani i obojeni. Pod je popločen crvenim i žutim betonskim pločicama, a ostavljene su djelomice i zelene površine. Postavljena su i četiri rasvjetna stupa. S južne strane, od kuhinje, otvorena su dvojna vrata, jer je prostor kvadrata predviđen i za objedovanje prigodom velikih skupova. Nabavljeni su stolovi i klupe te veliki suncobrani. Prigodom pohoda franjevačkih bogoslova Đakovu, 14. svibnja 2006., prvi puta ručak je bio u kvadratu.

12.3. Uređenje pročelja

Od ranog proljeća 2005. do jeseni izvodili su se radovi na pročelju Sjemeništa. Obijena je stara žbuka. Zidovi su posebnom tehnikom ožbukani u nijan-

⁵¹ Usp. A. JARM, Uz 200. obljetnicu Biskupskoga bogoslovnog sjemeništa i KBF-a u Đakovu, str. 70.

sama svjetlo žute boje, a secesijski ukrasi obnovljeni su u bijeloj boji. Pročelja sjevernog i istočnog dijela kuće su osvijetljena indirektnim svjetlom, tako je za Božić 2005. Sjemenište prvi put bilo osvijetljeno.

Izlazno stubište u nekadašnje ekonomsko dvorište na južnoj strani bilo je skromno i drveno. Prigodom Metodove godine, 1985., u dvorištu su izgrađene nove garaže, a uređeno je i spomenuto stubište. Stepenice su betonske, proširene i presvučene umjetnim crvenkastim granitom. Stupovi i krovna konstrukcija ostali su drveni. Kod zadnje obnove fasade (2005.) drvenu konstrukciju stupova i krovišta zamijenila je betonska u stilu secesijskog završetka zgrade. S obnovom fasade obnavljala se i stolarija. Jedno nadsvjetlo (»oberliht«) koje se moglo zasebno otvarati (»na kipanje«), u gornjem dijelu prozora, preuređeno je u dva manja krila koja se otvaraju kao i velika krila prozora. Kod obnove prozora bili su angažirani bogoslovi na uobičajenim radnim tjednima. Njihov zadatak bio je prenošenje prozorskih krila, mijenjanje stakla, skidanje stare boje, »gletanje, kitanje i šmirglanje«, bojanje i montiranje prozora, pod vodstvom stručnih majstora ličilaca i sjemenišnog stolara. Glavni prostor za obradu prozora nalazio se u velikoj garaži preko puta Sjemeništa, u Pavićevoj ulici.⁵²

Na tako obnovljene sve prozore postavljeni su novi, svijetložuti zastori. Pod konac zime 2006. za stanovanje su uređeni kutni tavanski prostori u produžetku mansardi, na sjevernoj i južnoj strani krovišta. Koncem travnja i početkom svibnja 2006. na sve prozore prizemlja postavljene su zaštitne i ukrasne željezne rešetke, »giter«. U isto vrijeme postavljena je i ploča iznad glavnih ulaznih vrata, s natpisom 1806. - 2006., a odnosi se na obljetnicu osnivanja Bogoslovnog sjemeništa i teološkog studija u Đakovu.

Zaključak

Ovaj uradak je jedan od kamenčića u mozaiku obilježavanja sjemenišnog jubileja. Pri izradi koristio sam se dostupnom građom, pamćenjem starijih kolega svećenika i svojim sjećanjima. Možda će jednog dana ove zabilježbe poslužiti nekome tko će opširnije pisati, temeljitije ispitati i arhivskim dokumentima više osvijetliti zahvate u održavanju i obnavljanju našega Sjemeništa.

⁵² Usp. I. RAJKOVIĆ, Osvrt na radne tjedne u ljeto 2005., u: *Poziv*, list đakovačkih bogoslova, 11 (2006.) 1., str. 75.

RECONSTRUCTION OF THE THEOLOGICAL SEMINARY IN ĐAKOVO

Stjepan Maroslavac

*Diocese of Diacovo and Srijem
Đakovo/Croatia*

Summary

Since its foundation up to these days, the building of the Seminary has been re-designed, adapted and reconstructed. After it had been founded, the World War I broke out and the first alterations were made. The second floor was adapted into a hospital for wounded soldiers. Part of the raised ground floor used to serve as a public school for a certain period of time. World War II and the post-war time brought along many hardships. When the hard times were over and the number of the seminarians increased, widening of the existing premises was considered. The garrets were adapted in 1968. After the fire in 1972, which had swallowed one third of the roof truss and devastated the entrance hall, the complete roof truss and almost the entire building were reconstructed. The chapel and the tabernacle were designed according to the spirit of the liturgical reform of the Second Vatican Council. The Seminary survived three different wars: World War I, World War II and the Homeland War. All of them left visual traces on the building. For the occasion of its jubilee, the Seminary has recently been reconstructed, both inside and outside, from roof to basement, and enriched with new contents.

Key words: *Theological Seminary in Đakovo, organization and adaptation of the premises (war hospital, Public School), fire, interior and exterior reconstruction, Seminary chapel.*